

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, доцента

Ковтуненко Ксенії Валеріївни

на дисертаційну роботу Холявки Лілії Юрїївни

**на тему «Формування і використання інтелектуального
потенціалу підприємства»,**

**представлену на здобуття наукового ступеня кандидата
економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління
підприємствами (за видами економічної діяльності)**

1. Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Концепція економіки знань стала в останнє десятиріччя важливим теоретико-методологічним та науково-практичним підґрунтям політики економічного зростання багатьох країн. Вона розкриває нову роль і місце інтелекту людини в суспільстві. У зв'язку з прискоренням темпів розвитку технологій доступність знань стає найважливішою умовою для участі країни у глобальній конкуренції. Особливо в умовах кризи знання залишаються тим ресурсом, що набуває значення не лише як рівень інтелектуальних можливостей, а й як економічний ресурс, що стає базисом і засобом створення та впровадження інновацій.

Менеджмент сучасного підприємства, в основі якого лежить процес створення та максимізації вартості для власників та інших стейкхолдерів, передбачає, в першу чергу, управління потенціалом підприємства. У зв'язку з зазначеним все більш актуальною стає проблема формування і використання інтелектуального потенціалу підприємств, оскільки він виступає ключовим ресурсом їхнього соціально-економічного розвитку і визначає конкурентоспроможність. Відтак необхідним є удосконалення методичних та прикладних положень щодо процесів формування і використання інтелектуального потенціалу підприємства. Зважаючи на вищевикладене,

тема дисертаційної роботи Холявки Л.Ю., що присвячена особливостям формування і використання інтелектуального потенціалу підприємства, є актуальною та своєчасною.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи та автореферату дозволяє стверджувати, що сформувані автором висновки, рекомендації та наукові положення, є достовірними та обґрунтованими. Це забезпечується застосуванням у роботі сучасних методів, підходів, принципів наукових досліджень, даних офіційної статистики і результатів емпіричних досліджень діяльності вітчизняних машинобудівних підприємств. Зокрема, використання таких методів, як порівняння та узагальнення, групування і систематизація, анкетування, експертні оцінки та емпіричні дослідження, індексний метод, метод кореляційно-регресійного аналізу, економіко-математичного моделювання у своєму поєднанні дозволили обґрунтувати категоріально-понятійний апарат, доповнити класифікацію інтелектуального потенціалу підприємства, проаналізувати особливості формування і використання інтелектуального потенціалу вітчизняними підприємствами, оцінити рівень взаємоузгодженості цілей формування їхнього інтелектуального потенціалу, сформувати модель залежності показників використання інтелектуального потенціалу від параметрів інтелектуальної взаємодії управлінців, розвинути оптимізаційні моделі обрання до застосування створених підприємством інтелектуальних продуктів, побудувати статичні і динамічні моделі.

Теоретико-методологічні засади дисертації базуються на детальному аналізованні значної кількості вітчизняних та зарубіжних наукових напрацювань за досліджуваною проблемою, вивчення практики функціонування вітчизняних машинобудівних підприємств, що дало змогу знайти нове наукове вирішення проблеми формування і використання інтелектуального потенціалу підприємства.

У першому розділі дисертаційної роботи «Теоретико-прикладні засади формування і використання інтелектуального потенціалу підприємства» автором розвинуто сутність та класифікаційні ознаки інтелектуального потенціалу підприємства (с. 18, 23), а також поняття «інтелектуальні завдання підприємства» (с. 49); сформовано концептуальні засади формування і використання інтелектуального потенціалу підприємства (с. 26-35); проаналізовано процедури формування і використання інтелектуального потенціалу вітчизняних машинобудівних підприємств за запропонованою послідовністю індексного аналізування їхньої динаміки (55-71). При цьому, автором ґрунтовно проаналізовано існуючі підходи до трактування інтелектуального потенціалу підприємства, систематизовано його характерні особливості на основі синтезу категорій «потенціал» та «інтелект» (с. 12-18). Цікавою є доповнена автором класифікація інтелектуального потенціалу підприємства такими ознаками, як сфера застосування, рівень винятковості інтелектуальних ресурсів, застосування результатів використання, джерела впливу на формування, вид внутрішніх змін, що можуть здійснюватися з метою формування, функціональний стан (с. 23). Сформовані концептуальні засади мають практичне значення та базуються на науково обґрунтованих принципах, закономірностях і науково-методичному інструментарії (с. 35). Важливим здобутком дисертанта, розкритим у першому розділі роботи, є проведене аналізування процедур формування і використання інтелектуального потенціалу підприємств. Запропонована послідовність індексного аналізування динаміки процесів та результатів формування і використання інтелектуального потенціалу підприємств (с. 55) дозволяє всебічно дослідити дані процеси і результати в часі, ідентифікувати їхні причинно-наслідкові зв'язки та впливи окремих складових на загальний стан формування і використання інтелектуального потенціалу підприємств. Застосування розробленої послідовності у поєднанні з анкетуванням представників вищого керівництва та вибіркою зі значної кількості вітчизняних машинобудівних підприємств дозволило автору провести

грунтовне дослідження практики формування та використання інтелектуального потенціалу суб'єктами господарювання в Україні (с. 57-71). Цікавим є проведення даного аналізування у розрізі групування досліджуваних підприємств на високотехнологічні і ті, що виготовляють традиційну продукцію (с. 57-58). Одержані результати аналізування дозволили автору зробити об'єктивні висновки щодо тенденцій і перспектив щодо формування і використання інтелектуального потенціалу вітчизняними підприємствами і були покладені в основу розроблення подальших наукових рекомендацій щодо вирішення виявлених проблем і покращення існуючого стану у даних процесах.

У другому розділі дисертаційної роботи «Формування інтелектуального потенціалу підприємства» здобувач розкриває сутність стадій формування інтелектуального потенціалу підприємства (с. 80-97), обґрунтовує логічність проектування інтелектуальних ресурсів та управління формуванням інтелектуальним потенціалом на проектній стадії на засадах процесно-структурованого підходу (с. 98-117), пропонує послідовність взаємоузгодження за цілями формування інтелектуального потенціалу підприємства (с. 117-131). Схвальної оцінки заслуговує згрупована автором сукупність методичних підходів до формування інтелектуального потенціалу підприємства (с. 270-272) та наукова аргументованість доцільності застосування кожного з них залежно від стадії цього формування (с. 88-89, 94-95, 97). На основі виділених стадій побудована загальна модель формування інтелектуального потенціалу підприємства, яка відображає ключові процеси проектування, створення, залучення потенціалу інтелектуальних ресурсів, а також особливості впливу керуючої системи на дані процеси (с. 87). Здобувачем детально розкривається проектна стадія формування інтелектуального потенціалу підприємства, науково і практично обґрунтовуються особливості розроблення вимог до кількісного та якісного складу інтелектуальних ресурсів підприємства (с. 98-117). Важливе наукове і прикладне значення має розроблена автором послідовність взаємоузгодження

цілей формування інтелектуального потенціалу підприємства, яка базується на ідентифікації, групуванні даних цілей на індивідуальному, колективному і корпоративному рівнях, оцінюванні їхньої абсолютної взаємоузгодженості, досяжності, відносної взаємоузгодженості (с. 119-128), а також розробленні управлінських рішень щодо підвищення рівня конгруентності цілей суб'єктів, що беруть участь у формуванні інтелектуального потенціалу підприємства (с. 129).

У третьому розділі дисертаційної роботи «Використання інтелектуального потенціалу підприємства» автором розвинуто поняття взаємодії управлінців у використанні інтелектуального потенціалу підприємства (с. 139) і декомпозицію процесу взаємодії управлінців у використанні інтелектуального потенціалу підприємства (с. 147), запропоновано послідовність покращення результативності використання інтелектуального потенціалу підприємства на засадах методу обґрунтування пріоритетності параметрів інтелектуальної взаємодії управлінців (с. 148-165), розкрито особливості застосування результатів використання інтелектуального потенціалу підприємства у якості створених інтелектуальних продуктів (с. 166-184). Науково і практично обґрунтовано важливість безпосередньої та координаційної участі суб'єктів управління у досягненні інтегрованості використання усіх елементів інтелектуального потенціалу підприємства (с. 141-145), а виділені функції, методи, напрями, суб'єкти, об'єкти і процес інтелектуальної взаємодії управлінців (с. 140) підкреслюють високий рівень деталізації і комплексності у проведеному автором дослідженні. Оригінальною є розвинута дисертантом декомпозиція процесу взаємодії управлінців у використанні інтелектуального потенціалу підприємства через виділення і структуризацію розподільчої, узгоджувальної, виконавчої та синтезуючої процедур участі представників керуючої системи у вирішенні інтелектуальних завдань підприємства (с. 147). Важливе практичне значення має запропонований автором метод обґрунтування пріоритетності параметрів інтелектуальної взаємодії

управлінців (с. 149), який, визначає передумови організаційного коригування рівня причетності управлінців до створення інтелектуальних продуктів підприємства, забезпечуючи покращення результативності використання інтелектуального потенціалу підприємства. Важливо, що розкриття, обґрунтування запропонованих параметрів інтелектуальної взаємодії управлінців та формуючих їх показників на усіх етапах супроводжується аргументуванням на основі досліджень думок експертів за даною проблемою (с. 152-153). Також заслуговує на увагу запропонована система обмежень у моделях обрання оптимальних для застосування інтелектуальних продуктів (с. 183-184), яка відображає актуальність характеристик даних продуктів, їхню відповідність особливостям діяльності підприємства та базується на практичному дослідженні проблем застосування інтелектуальних продуктів, що створені машинобудівними підприємства України (с. 168-175).

Дисертація насичена професійною термінологією, характеризується послідовністю, логічністю і доступністю сприйняття. Добре прослідковується власна думка автора та оригінальність викладення матеріалу.

3. Теоретична та прикладна цінність результатів дослідження

Теоретична цінність результатів дослідження зумовлюють виокремлені автором стадії та методичні підходи до формування інтелектуального потенціалу підприємства, елементи інтелектуальної взаємодії управлінців, концептуальні засади формування і використання інтелектуального потенціалу підприємства, розвинутий понятійно-категорійний апарат за проблемою дослідження і класифікація інтелектуального потенціалу підприємства.

Дисертація виконана в межах науково-дослідної роботи кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва «Побудова систем процесно-структурованого менеджменту в умовах розвитку міжнародної економічної діяльності» (номер державної реєстрації 0114U001692). Наукові результати

дисертаційної роботи використані при розробленні держбюджетної теми Національного університету «Львівська політехніка» ДБ/Інформ «Геоінформаційні технології аналізу стоку та емісії парникових газів у лісовому господарстві для підтримки прийняття рішень» (номер державної реєстрації № 0111U001210), де дисертантом запропоновано послідовність здійснення проектної стадії формування інтелектуального потенціалу підприємств на засадах процесно-структурованого підходу (акт впровадження від 25.11.2014 р.).

Прикладна цінність виконаного дослідження полягає у запропонованій послідовності індексного аналізування динаміки формуванні і використання інтелектуального потенціалу підприємства, розробленому методі обґрунтування пріоритетності параметрів інтелектуальної взаємодії управлінців та розвинутих положеннях щодо обрання створених інтелектуальних продуктів, які є оптимальними для застосування підприємством.

Запропоновані дисертантом розробки були впроваджені та використовуються на вітчизняних машинобудівних підприємствах ТЗОВ ВКФ «РОМ ЛТД», ПрАТ «Львівський локомотиворемонтний завод», СП ТОВ «СФЕРОС-ЕЛЕКТРОН», що засвідчується відповідними довідками впровадження та їх прикладний характер.

Прикладний характер авторських розробок підтверджується їхнім впровадженням у навчальний процес Національного університету «Львівська політехніка» для підготовки студентів зі спеціальності «Міжнародна економіка» при викладанні дисциплін «Інноваційний розвиток підприємства» та «Міжнародні інвестиційно-інноваційні програми і проекти» (довідка № 67-01-2002 від 11.11.2015 р.).

4. Наукова новизна результатів дослідження

Ознайомлення з результатами наукового дослідження та змістом автореферату дисертаційної роботи Холявки Л.Ю. дало змогу чітко

визначити ключові положення, висновки і пропозиції автора, що характеризуються науковою новизною та в сукупності відображають належний науковий рівень дисертанта. Серед найбільш вагомих наукових результатів дисертаційної роботи можна виокремити:

- запропонований метод обґрунтування пріоритетності параметрів інтелектуальної взаємодії управлінців, який базується на встановленні рівня та напряму впливу цих параметрів, як факторних ознак, на процеси та результати використання інтелектуального потенціалу підприємства і забезпечує заходи регулювання інтелектуальної взаємодії суб'єктів управління задля зростання ефективності використання інтелектуального потенціалу підприємства (стор. 149-165 дисертації, стор. 12-14 автореферату). Результат підтверджено публікаціями № 5, 17, 24 (див. автореферат).

- удосконалений метод аналізування процедур формування і використання інтелектуального потенціалу підприємства, що, на відміну від існуючих, на основі послідовності індексного аналізування динаміки процесів і результатів формування і використання інтелектуального потенціалу підприємств, дозволяє ідентифікувати поганий, задовільний, хороший чи відмінний стан у цьому формуванні та використанні, а також характеризувати каузальність зв'язків у часі між одиничними та зведеними показниками процесів та результатів формування і використання інтелектуального потенціалу підприємств (стор. 48-56 дисертації, стор. 6-8 автореферату). Результат підтверджено публікаціями № 2, 4, 11, 19, 23, 25, 26 (див. автореферат).

- удосконалена послідовність управління формуванням інтелектуального потенціалу підприємства на проектній стадії через введення етапу взаємоузгодження за цілями, який, на відміну від існуючих, дозволяє визначити рівень відносної взаємоузгодженості цілей учасників трьох рівнів формування даного потенціалу підприємства та передбачає розроблення управлінських рішень відповідного спрямування задля досягнення

злагодженості у формуванні інтелектуального потенціалу підприємства (стор. 119-130 дисертації, стор. 10-11 автореферату). Результат підтверджено публікаціями № 1, 3, 6, 8, 9, 10, 16, 21, 25, 27 (див. автореферат);

– розвинута декомпозиція процесу взаємодії управлінців у використанні інтелектуального потенціалу підприємства, яка відрізняється від існуючих напрацювань структуризацією та встановленою почерговістю процедур даної взаємодії, що забезпечує досягнення логічної послідовності інтегрування управлінцями процесів використання інтелектуального потенціалу підприємства (стор. 146-147 дисертації, стор. 12 автореферату) Результат підтверджено публікаціями № 13, 17, 22, 24, 28 (див. автореферат);

– розвинуті положення з обрання оптимальних для застосування за пріоритетним критерієм інтелектуальних продуктів, які створюються на підприємстві, що на протигагу від існуючих враховує систему обмежень щодо властивостей даних продуктів та їхньої придатності відповідно до умов діяльності підприємства (стор. 182-184 дисертації, стор. 15-16 автореферату). Результат підтверджено публікацією № 14 (див. автореферат);

– розвинутий понятійно-категорійний апарат щодо формування і використання інтелектуального потенціалу підприємства через уточнення понять «інтелектуальний потенціал підприємства», «інтелектуальні завдання підприємства», «взаємодія управлінців у використанні інтелектуального потенціалу підприємства» та доповнення існуючої класифікації інтелектуального потенціалу підприємства, що забезпечують обґрунтованість управлінських рішень у сфері його формування і використання (стор. 18, 23, 49, 139 дисертації, стор. 5-6, 11 автореферату). Результат підтверджено публікаціями № 1, 2, 3, 7, 12, 15, 18, 20, 25, 29 (див. автореферат).

5. Повнота викладу положень, висновків та рекомендацій дисертації в опублікованих автором наукових працях

Усі положення дисертації, які складають її наукову новизну, повністю відображені у друкованих працях дисертанта. За темою дисертаційної роботи

опубліковано 29 наукових праць, з них 3 колективні монографії, 1 навчальний посібник, 8 статей у наукових фахових виданнях України, з них 2 публікації у виданнях України, які включено до наукометричних баз даних, 2 статті у наукових періодичних виданнях іноземних держав, 15 тез доповідей наукових конференцій. Загальний обсяг опублікованих праць становить 16,2 др. ар., з них одноосібно автору належить 12,9 др. ар. Усі публікації формують вагомий науковий доробок автора та повною мірою відображають представлені у дисертаційній роботі елементи наукової новизни, її теоретичні та методико-прикладні положення. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті ідеї та висновки, які є результатом особистих досліджень здобувача, про що зазначено у переліку опублікованих праць в авторефераті дисертації (с. 18-22, див. автореферат). Обсяг, кількість та якість друкованих праць відповідають вимогам щодо публікацій основного змісту дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук і, таким чином, надають авторові право публічного захисту дисертаційної роботи.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації

До недоліків та зауважень дискусійного характеру можна віднести:

1. На стор. 57-58 дисертації автором наведено перелік вітчизняних машинобудівних підприємств, обраних для аналізування процесів та результатів формування і використання їхнього інтелектуального потенціалу. Однак, автором не обґрунтовано критерії обрання даних підприємств та репрезентативності їх вибірки.

2. У роботі автор наводить поняття інноваційного продукту, високотехнологічного та інтелектуального продукту. При цьому, не розкриває ключових відмінностей між цими поняттями, зокрема їхніх спільних та відмінних характеристик.

3. У 2 розділі, підр. 2.1 розкрито сутність та послідовність проектної, реалізаційної стадії та стадії оновлення у формуванні інтелектуального

потенціалу підприємства. Проте така послідовність є достатньо суб'єктивною, оскільки за певних умов вона може порушуватись, а процеси, які визначені на різних стадіях, можуть відбуватися паралельно.

4. У підр. 2.3 дисертантом запропонована послідовність взаємоузгодження цілей трьох рівнів формування інтелектуального потенціалу підприємства. Однак, не розглядається варіант, коли існуючі цілі індивідуального, колективного і загальнокорпоративного рівнів формування інтелектуального потенціалу перетинаються. Врахування таких випадків зробило б дослідження більш аргументованим.

5. У підр. 3.3 автор описує моделі відбору найбільш оптимальних для застосування за головним критерієм інтелектуальних продуктів, які створені підприємством. Проте, не наводить обчислення розрахункових значень критеріїв оптимізації, представлених у табл. 3.9 на стор. 184.

7. Відповідність роботи вимогам МОН України

Дисертаційна робота виконана українською мовою, оформлена у повній відповідності з нормами і правилами МОН України, є завершеною самостійною науково-дослідною роботою автора та характеризується достатньо високим науково-теоретичним рівнем. Робота складається зі вступу, трьох розділів, переліку використаних джерел та додатків. Автореферат за структурою і технічним оформленням відповідає визначеним МОН України стандартам. Зміст автореферату повною мірою відповідає змісту дисертаційної роботи.

8. Загальний висновок

Актуальність і своєчасність теми дисертаційної роботи, належний рівень обґрунтованості та достовірності сформульованих положень, висновків і пропозицій, ступінь наукової новизни, науково-теоретична та практична значимість, стиль викладення та оформлення дозволяють зробити висновок, що дисертація Холявки Лілії Юріївни на тему «Формування і

використання інтелектуального потенціалу підприємства» є самостійною завершеною науковою працею, в якій отримано нові науково обгрунтовані результати і забезпечено вирішення важливого з теоретичної та прикладної точок зору завдання щодо розроблення теоретичних положень та обгрунтування методико-прикладних рекомендацій щодо формування і використання інтелектуального потенціалу підприємств.

Дисертація є завершеною науково-дослідною роботою, за своїм змістом і якістю відповідає вимогам МОН України, які висуваються до робіт на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, зокрема, вимогам пунктів 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету міністрів України від 24.07.2013 р. №567. Це дає можливість сформулювати висновок, що автор дисертаційної роботи Холявка Лілія Юріївна заслуговує присудження їй наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент,
завідувач кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної та інноваційної
діяльності
Одеського національного політехнічного
університету,
доктор економічних наук, доцент

К.В. Ковтуненко

Підпис засвідчую
Вчений секретар
Одеського національного політехнічного університету

В.І. Шевчук